

Již podvanácté se četlo a rozmlouvalo na literární přehlídce Protimlufest, která ve dnech 17.–19. října putovala napříč ostravskými kluby, galeriemi a kavárnami. Na jevišti se vystřídal přes deset středoevropských autorů – festival tentokrát překročil hranice visegrádské čtyřky. Kromě Maďarů, Slováků a Poláků představil poprvé i německé a bulharské literáty.

Střeční vystoupení byla, vzhledem k letošnému osmičkovému výročí, silně politizována. Ať už se věnovala konkrétním poměrům, za nichž díla vznikala/o nichž zpravují, nebo se snažila zmapovat vztah literatury a politiky obecně. A tak se v bulletinu, který ani po festivalu nedáme z ruky, dočteme: „*nemoc i chudoba, úpadek a rozklad, migrace [...] v současném Maďarsku*“ nebo „*literatura v politice a politika v literatuře*“.

Otec Protimlufu Jiří Macháček otevřel přehlídku slovy, jak důležité a prospěšné je nahlédnout občas přes plot k sousedům, s nimiž jsme ještě před sto lety a pár dní k tomu sdíleli stejné státní hranice. Že zde stále existuje určitá provázanost (nejen politická), potvrdila záhy maďarská básnička, prozaička a překladatelka Krisztina Tóthová. Autorčina zúčastněnost na děních minulého i současného Maďarska byla silně znát už ze samotných povídek. Svými příběhy, ukotvenými v konkrétním čase, prostoru místním i ideologickým, jako by na sebe přebírala roli jednak zachycovatelky, jednak strážkyně a karatelky dobové hierarchie hodnot. Zatímco ukázka z *Čarovného kódu* (2006, česky 2011), působící jako generační výpověď mládeže pravděpodobně osmdesátých let, kdy třeba jen tajemný čarovný kód, vytištěný na zboží ze Západu, svědčil „o existenci pozemského ráje“, byla ještě vyprávěna poměrně individualizovanou postavou dívky, povídka *Pach z Pompy panteří* (2017) zněla jako jasná, de-subjektivizovaná teze – řešme chudobu, bezdomovectví.

Beletrie a politika

O pařátu současnosti, který takovýmto způsobem zasáhl do jejích posledních děl, se autorka rozpovídala s hungaristou Evženem Gálem. Ukázalo se, že jakési zjednodušování, ba dokonce potlačování svobodného projevu a bytí hybe Maďarskem ještě více než Českou republikou. Narazilo se na genderová studia, nedávno v Maďarsku zrušená vládním nařízením, nebo na nový zákon, který zakazuje žít na ulici a umožňuje pořádkovým silám, aby bezdomovcům zabavily veškeré osobní věci, pokud jej nebudou respektovat...

Po hodině a půl strávené v Galerii výtvarného umění, kterou suverénně přetlumočil Jiří Zeman (ostatně, sem tam se za ty tři dny stalo, že jsem pro samotné umění tlumočnicků přestal vnímat cokoli jiného), přesunuly se zbývající body střečního programu přes ulici do Centra PANT. Prostory kavárny se od devatenácté hodiny více a více zaplňovaly posluchači – každý chtěl zaslechnout vzpomínky spisovatele Ivana Binara, v sedmdesátých letech věz-

Fedor Gál, Iva Málková a Ivan Binar

Léonce W. Lupette, Pavel Novotný a Michaela Řeřichová

něného, následně přesvědčeného emigrovat do Vídně, nebo sáhodlouhé a myšlenkově hutné monology politika a sociologa Fedora Gála, týkající se třeba jeho dokončované knihy rozhovorů o prožívání velkých dějin malými jedinci a prozrazující, že „každá interpretácia dejín je fabulácia“.

Ze závěrečné společné debaty bylo znát, že zatímco Ivan Binar se vztahuje ke světu a reaguje na něj spíše implicitně skrze příběhy, Fedor Gál tak činí explicitně, rétoricky (zmíním další knihu rozhovorů *Přes ploty*, 2017). Neshodli se tudíž ani na vztahu literatury a politiky. Prvně jmenovaný popsal beletrii jako nadčasový fenomén, který sice bývá zneužíván vládnoucími politickými mocnostmi, ale dominuje-li mu estetická funkce, pak zřídka kdy vychází tato angažovanost z něho samého: „Beletrie by neměla mít s politikou nic společného.“ Fedor Gál naopak pojímá krásnou literaturu jako politikum od chvíle, kdy vstupuje v povědomí světa, k němuž se vyjadřuje a jež ovlivňuje.

Pánové se postupem večera začali mírně vzdalovat nastoleným tématům, po-tažmo i literatuře. A tak se i po otázce moderátorky Ivy Málkové, zda ještě v dnešní době věří v sílu slova, rozproutila debata spíše o vlastenectví a národním vědomí než o vážení jednotky jazyka. Nikoliv nezajímavá. Svou výstižností mě zaujala především závěrečná formulace, citovaná Fedorem Gálem, totiž že „*mou vlastní je duch doby, do níž jsem se narodil a z níž nemohu odejít*“.

Jízda v jazyce

Ve čtvrtek jsem propásl setkání a workshop s ilustrátory a autory nakladatelství pro děti Baobab a dostavil se až v osmnáct hodin do Klubu Parník. Protimlufest zde formou besedy a záhy autor-ského čtení představil překladatelskou dílnu Překladiště (VERSSchmuggel), jejíž náplní bylo zavřít na tři dny v berlínském Domě pro poezii česko-německé páry básníků, aby se zde (za pomoci tlumočnicka-překladatele) navzájem přeložili. Výsledky své práce v předpremiéře představili Božena Správcová s Birgit Kreipeovou a Pavel Novotný s Léoncem W. Lupettem. Festival se tak ocitl zpátky ve vodách čistě literárních a početné publikum bylo přítomno jednomu z jeho letošních vrcholů.

Moderátor Jonáš Hájek svými dobře mířenými otázkami rozpoutal podnětnou a informativní diskusi. „*Pro mě je to způsob, jak nezblbnout [...] Poezie je způsob existence, pnutí v jazyce [...] a je fascinující vidět do hlavy toho druhého, co to psal. [...] akorát u toho překládání musí být člověk pokornější, to je jasný...*“, opřel se do toho hned ze začátku Pavel Novotný. Svobodnější přístup k překládání preferuje jeho „parták“, německo-argentinský básník Lupette, který se svěřil, že vlastně nerozlišuje mezi vlastní a překladatelskou tvorbou, oboje jej učí a naplňuje, tudíž si ani neklade žádné meze u práce s cizími texty. Němčinářům se tak nabízí atraktivní možnost porovnat výsledky těchto dvou přístupů vedle sebe – tedy nabídne, až je Protimlufest představí ve dvojazyčné antologii.

Na rozdíl mezi přesnou němčinou a pružnou češtinou, jinými slovy na nástrahy, které ji v Domě pro poezii potkaly, upozornila Božena Správcová: „*Narážely jsme na takové problémy [...] třeba já jsem měla v básni slovo ‚obrátit se‘ a Birgit potřebovala vědět: Ale kterým směrem?*“ Zároveň pochválila německé organizátory Překladiště za to, že vybírali dvojice básníků tak, aby si seděly. Čímž dala podnět Juliane Otové, hlavě celého projektu, k odtajnění její alchymistické laboratoře. K jejím slovům o spojování básníků dle specializace, věku, ale hlavně blízkosti poetik jsem se vrátil později při autorském čtení. „*Když vyšel měsíc, bylo znát / jak moc jsou hory neklidné [...] Temnota dusala kolem nás do údolí / stádo přízračných slonů...*“ zněly verše *Přes Alpy* Birgit Kreipeové a já jsem nabyl dojmu, že podobně magickou krajinou se putuje i v básních Boženy Správcové: „*kámen v poli / spadlá větev [...] drobná činnost uvnitř stepi...*“ Dvojice Novotný–Lupette si byla blízká zase důrazem na rytmickou a zvukovou složku básní. A tak, přestože už jsme za sebou měli bezmála dvě hodiny náročného programu, bylo vzrušující sledovat, jak intuitivním a zároveň přiléhavým způsobem se podařilo oběma převést zmíněné básnické kvality z jednoho jazyka do druhého. Slovy Pavla Novotného, byla to „*jízda v jazyce*“.

Od Perplexu k Barbie

Poslední festivalový den jsme se po opavském rozjezdu – Dan Jedlička představil ve Fiducii opavské nakladatelství Perplex a dva jeho kmenové autory Miroslava Černého a Tomáše Čadu – pomyslně vydali o pár kilometrů dál. Slovenská básnička a prozaička Jana Beňová přečetla ukázkou z připravované knihy, sestávající z tzv. žánrových pohlednic. Jde o momentky či fragmenty příběhů, které nestmelují postavy, ba ani linearita vyprávění. „*Tak aj žijeme život,*“ poznamenala ke způsobu výstavby textu a dále jej definovala: „*Na rozdiel od osôb v románe, pri-*

pútaných vždy k jednému gestu, prežívajú postavy žánrových pohľadnic mnoho životov a mnoho smrtí. V každom z týchto životov a smrtí sú však obsiahnuté aj všetky ostatné a rezonujú v nich.“ Diskusi o vztahu autora, textu a čtenáře rozpoutal poté Jiří Macháček. Prozradil, že některé pasáže dotyčné knihy čte jako atak „*proti mužské patriarchální představě světa*“. K čemuž se autorka vyjádřila, že je pouze pozorovatelkou, která čerpá ze svého okolí bez snahy kritizovat. Jak se ale ukázalo, ono to vyjde ve výsledku nastejno.

Marek K. E. Baczewski

Následovalo vystoupení Marka K. E. Baczewského. Polský básník, ruce zaklesnuté v sobě, zadumaný výraz vyvolávající obdiv nad jeho skoro určitě obrovským přehledem a znalostmi. A opravdu. Baczewského básně ze sbírky *Projekt Orfeus* (2011) jsou velmi erudované, filosofické a bohatě poučené kánonem světové literatury. Došlo však také na odlehčenější věci, třeba „*Rakev pro Barbie*“: „*Hrajete si občas na mrtvolku? / Máme pro vás super dárek / rakev pro Barbie [...] v akci nabízíme / červy pro Barbie...*“ Škoda jen, že vystoupení přetáhlo plán, takže za rohem už přes půl hodinu přešlapovali Petr Hruška coby moderátor a překladatel Krasimír Prodanov, kteří zakončili dvanáctý ročník ostravské literární přehlídky Protimlufest debatou o překládání Jana Balabána do bulharštiny.

Evžen Gál, Krisztina Tóthová a Jiří Zeman

inzerce

A2
kulturní čtrnáctidenník

Darujte vánoční dárek, který vydrží celý rok!

Nadělte pod stromeček poukázku na předplatné časopisu A2, k němuž navíc obdarovaní dostanou designový zápisník!

Mimořádně zvýhodněné roční předplatné za 699 Kč pro Vaše blízké objednávejte na distribuce@advojka.cz

Veselé nebudou jen Vánoce, ale celý rok s kulturním čtrnáctidenníkem A2!